

СИНЕРГЕТИЧНІ ВЕКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Становлення постіндустріального суспільства як інформаційного і мультикультурного потребує переосмислення змісту освіти та її окремих структурних компонентів, оскільки вона фактично здійснює підготовку людини до самостійних особистісних і професійних стосунків, які ґрунтуються на певних стратегіях. Тому перед психологічною наукою поставлені завданнями щодо трансформації системи освіти України в напрямку нової динамічної й осучасненої освітньої парадигми, яка визначає процес становлення особистості.

На сьогодні загальновизнаним є те, що традиційна модель освіти надто статична, монологічна, орієнтована на дисциплінарне розмежування знання у вигляді відносно автономних, замкнених систем збереження інформації, яка має бути “вкладена” в голови учнів чи студентів. Ця модель є переважно закритою і близькою до рівноваги та практично нездатна до розвитку, а тому стає все більш неадекватною реальностям процесу глобальних світових змін. Наслідком цього є не лише фрагментарність розгляду реальності, але і її деформація, що в умовах постіндустріального інформаційного суспільства не дозволяє людям адекватно реагувати на екологічну кризу, девальвацію моральних цінностей та інші проблеми. Реформа освіти повинна опиратись на ідеї цілісності освіти, що актуалізує проблему ретельного рефлексивно-методологічного супроводу сучасної освітньої системи.

На думку багатьох дослідників, саме синергетика, як новий постнекласичний напрямок міждисциплінарних цілісних досліджень процесів самоорганізації і розвитку, що відбуваються у відкритих нелінійних і далеких від рівноваги системах, могла б зіграти роль нової парадигми освіти (В.І.Аршинов, В.Г. Буданов, І.В.Єршова – Бабенко, С.П.Курдюмов, Д.В.Лубовський, В.С.Лутай, О.Є.Остапчук, О.В.Плахотнік, І.А.Пригожин, В.І.Редюхін, Г.Хакен та ін.).

Синергетична модель Г.Хакена у 80 –х роках минулого століття була розширена для опису людської поведінки. Подібні моделі вже були в деяких випадках успішно використані для розуміння складних соціальних систем. Проте синергетичні дослідження в цій сфері лише започатковані і потребують подальшої ретельної розробки.

Як влучно зауважує В.Г.Буданов, ми приходимо до необхідності врахування знань сучасної науки і цілісного бачення світу, який був властивий нашим предкам [1]. Тому освітня система була і буде синергічною за своєю

суттю та її варто розглядати як динамічну систему, здатну до самоорганізації, з усіма її системними характеристиками.

Отже, синергетика – це серйозна спроба відновити цілісний погляд на життя, втрачений за час панування бінарного мислення. В.Г.Буданов стверджує, що цілісність знання як домінанта фундаментальної парадигми освіти повинна подолати суб'єкт – об'єктну дихотомію нашої ментальності, відновити гармонію стосунків людини і природи [1].

Справді, сьогодні, як ніколи, потрібен цілісний міждисциплінарний погляд на світ і мова йде про необхідність навчання жити в умовах нестійкого, нелінійного світу. Необхідно враховувати динаміку і механізми самоорганізації суб'єктів освітнього простору, єдність навчання і виховання, освіту цілісної креативної особистості [2].

Самоорганізація, як основна категорія синергетики, більш точно і повніше розкриває сутність процесу, оскільки реакція на зовнішні впливи залежить не лише від величини цього впливу, але і від власних властивостей системи.

Відтак, у контексті методології синергетичної парадигми, центр дослідження моделювання освітніх систем зміщується в сторону внутрішніх механізмів розвитку, іманентних для освітніх систем.

Програма становлення й розвитку освітніх систем поряд із соціальною (зовнішньою) організацією передбачає внутрішні механізми, що здатні реагувати на набір флуктуацій, які виводять систему із рівноваги, на ту внутрішню умову акумулювання енергії, інформації, що й забезпечує освітнім системам здатність до розвитку, визначає стан-атрактор та результат самоорганізації систем [1, 3].

Саме ці потенції методології синергетичної парадигми, на нашу думку, дозволяють подолати основні суперечності усталених підходів, узгодивши їх в цілісне бачення шляхів вирішення проблем розвитку і трансформації системи сучасної освіти.

Водночас через призму синергетичного бачення варто розглядати сутність особистості, що включена в цілісну систему освіти. Особистість є складною, відкритою, дисипативною, нелінійною системою сутнісних сил, тому застосування принципів синергетики для дослідження її буття є цілком правомірним [3].

Власне синергетика найкращим чином висвітлює спонтанність саморозгортання внутрішнього змісту суб'єкта освіти. При цьому найважливішими цінностями сучасної освіти виступають такі універсальні людські цінності як свобода і творчість. Свобода, як можливість діяти при відсутності зовнішнього цілеспрямування і творчість, як діяльність людини зі створення нових образів, знань, смислів, стають базовими аксіологічними вимірами освіти [3].

Отже, на зміну поверхнево-предметному освоєнню світу приходить глибинно-сміслові осягнення світу людиною як суб'єктом освітнього процесу. Синергетичний підхід долає дихотомію зовнішнього і внутрішнього, штучного і природнього, аналізу і синтезу, раціонального і емоційно-інтуїтивного. При

цьому акцент у пізнанні законів реальності змщується до питань смислоутворення, цілісного розуміння, набуття особистісного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Буданов В. Г. *Методология синергетики в постнеклассической науке и образовании.* Москва, ЛИБРОКОМ, 2009. 240 с
2. Лубовский Д.В. *Введение в методологические основы психологии: Учебное пособие.* Москва, 2005. 224 с.
3. Плахотнік О.В. *Суб'єкт в освітньому просторі: соціально-філософський аналіз.* Автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Харків, 2004. 19 с.